

Nr 71

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303); given Stockholms slott den 11 februari 1955.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303).

GUSTAF ADOLF

Per Edvin Sköld

Förslag

till

Lag

om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303)

Härigenom förordnas, att prisregleringslagen den 30 juni 1947¹, vilken jämlikt lag den 7 maj 1954 (nr 194) gäller till och med den 30 juni 1955, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1956.

¹ Senaste lydelse av 2 § se 1948:408.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 ja-
nuari 1955.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303)* och anför därvid följande.

Nu gällande prisregleringslag utfärdades den 30 juni 1947 och trädde i kraft den 1 juli samma år. Lagen gällde ursprungligen till och med den 30 juni 1948 men har därefter successivt förlängts, senast genom lagen den 7 maj 1954, nr 194. Enligt sistnämnda lag har prisregleringslagen erhållit fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1955.

Beträffande det närmare innehållet i prisregleringslagen må följande här nämnas.

Enligt den inledande bestämmelsen i 1 § prisregleringslagen erfordras, för att lagens huvudbestämmelser skall träda i tillämpning, att särskilt förordnande därom meddelats. Sådant förordnande må meddelas vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden. Förordnande meddelas av Konungen med riksdagens samtycke, dock att, när riksdagen ej är samlad, provisoriskt förordnande må meddelas av Konungen. Genom kungörelsen den 30 juni 1947 (nr 304) meddelade Konungen med riksdagens samtycke förordnande, varom nyss är sagt, att gälla från och med den 1 juli 1947 tills vidare. Förordnandet är alltjämt gällande.

I 2 § är vissa definitioner upptagna. Sålunda stadgas i nämnda paragraf, att med tjänst avses sådan tjänst som någon, yrkesmässigt eller eljest, såsom företagare utför åt annan, att lika med utförande av tjänst skall anses dels utövande av sådan hotell- eller pensionatrörelse, som omfattar minst nio för gästers härbärgerande avsedda rum, dels ock upplåtelse av rätt att nyttja förnödenhet samt att lika med försäljning av förnödenhet skall anses överlåtelse eller upplåtelse av förmögenhetsrättighet av immateriell art, så ock upplåtelse av rättighet att å fastighet avverka skog eller att där taga torv, ler, grus, sten eller annat, som icke är att hänföra till fastighetens vanliga avkastning.

Enligt 3 § första stycket äger Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer fastställa visst pris, som prövas skäligt, att gälla såsom *normalpris* vid frivillig försäljning av viss förnödenhet eller vid frivilligt utförande av viss tjänst. I andra stycket föreskrives, att normalpris icke må överskridas med mindre säljaren eller företagaren erhållit tillstånd därtill. Den som fastställt normalpriset äger bestämma på vilken myndighet det skall ankomma att bevilja sådant tillstånd.

I 4 § stadgas att om någon till offentlig myndighet gjort särskild *utfästelse* beträffande högsta pris, till vilket viss förnödenhet må av honom försäljas eller viss tjänst utföras, eller eljest beträffande den ordning, i vilken försäljning må ske eller tjänsten utföras, priset icke må överskridas med mindre myndigheten givit tillstånd därtill.

I 5 § finnes vissa stadganden om s. k. *tvångskartellering* m. m.

Bestämmelser angående *prisstopp* meddelas i 6 §. Sålunda stadgas i 6 § 1 mom. första stycket, att Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer äger föreskriva, att den som frivilligt säljer viss förnödenhet eller som frivilligt utför viss tjänst icke må utan tillstånd överskrida det pris å förnödenheten eller tjänsten, som han tillämpade å dag som i föreskriften angives, eller, om han då icke sålde förnödenheten eller utförde tjänst varom fråga är, det pris som den angivna dagen var att anse som gängse pris eller som han före nämnda dag senast tillämpat. Därest efter den i föreskriften angivna dagen överlåtelse skett av rörelse, i vilken försäljes förnödenhet eller utföres tjänst som med föreskriften avses, skall dock såsom stoppris för den nye innehavaren av rörelsen gälla det pris, som den föregående innehavaren högst ägt uttaga. Enligt andra stycket i samma moment må föreskrift om prisstopp meddelas att gälla för viss tid, högst sex månader. Då skäl därtill är må prisstoppet förlängas, varje gång för högst sex månader. Den som meddelat föreskrift om prisstopp äger bestämma på vilken myndighet det skall ankomma att bevilja tillstånd till prishöjning.

Vidare stadgas i 6 § 2 mom., att om prisstopp föreskrivits beträffande viss förnödenhet eller tjänst och priset därefter finnes vara högre än som kan anses skäligt, Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer äger förordna om skälig sänkning av priset. Sådant förordnande må jämväl meddelas beträffande allenast viss säljare eller företagare. Förordnandet gäller under den tid prisstoppet är gällande. Det fastställda priset må icke överskridas utan tillstånd av myndighet som Konungen bestämmer.

Enligt 7 § äger Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer föreskriva, att viss förnödenhet icke må försäljas eller saluhållas eller viss tjänst utföras eller erbjudas med mindre priset å förnödenheten eller tjänsten *godkänts* av myndighet som Konungen bestämmer. Sådant föreskrift må jämväl meddelas beträffande allenast viss säljare eller företagare. Godkänt pris må icke överskridas utan tillstånd av myndigheten. Har pris godkänts på sätt nyss sagts och inträder därefter sådana på prisbildningen inverkan förhållanden att priset skäligen bör sänkas, äger Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer förordna om sådan prissänkning. Dylikt

förordnande må jämväl meddelas beträffande allenast viss säljare eller företagare.

I 8 § meddelas ett allmänt förbud mot *prisocker* och 9 § innehåller bestämmelser om s. k. *kombinationsavtal*. Vidare meddelas i 10 § föreskrifter om viss uppgiftsskyldighet. Enligt 11 § äger myndighet som Konungen bestämmer meddela vissa föreskrifter rörande anslag med prisuppgifter m. m. I 12—14 §§ är ansvarsbestämmelser upptagna; sålunda föreskrives i 13 § att den, som åsidosätter bestämmelse som meddelats jämlikt 11 §, skall straffas med böter från och med två till och med trehundra kronor. I 15, 17 och 18 §§ meddelas vissa processuella föreskrifter.

Närmare bestämmelser angående tillämpningen av prisregleringslagen har av Kungl. Maj:t meddelats genom kungörelse den 30 juni 1947 (nr 305). Denna kungörelse gällde ursprungligen till och med den 30 juni 1948 men har sedermera successivt förlängts, senast genom kungörelsen den 7 maj 1954, nr 195, för tiden till och med den 30 juni 1955.

Bestämmelser rörande allmänt prisstopp har utfärdats dels av statens priskontrollnämnd den 31 oktober 1942 dels ock av Kungl. Maj:t genom kungörelser den 4 juni 1943, nr 310, den 25 maj 1945, nr 209, och den 30 juni 1947, nr 306. Sistnämnda kungörelse, som trädde i kraft den 1 juli 1947 samt gällde till och med den 31 december samma år, har därefter successivt förlängts, senast genom kungörelsen den 3 december 1954, nr 714. Enligt sistnämnda kungörelse har 1947 års kungörelse erhållit fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1955. Prisstoppdagen är i flertalet fall den 31 oktober 1942.

Vidare må nämnas, att Kungl. Maj:t den 29 december 1949 utfärdat vissa föreskrifter angående lönsamhetsberäkningar i prisärenden. Genom beslut den 5 juni 1953 har vidare Kungl. Maj:t utfärdat nya direktiv för den prisreglerande verksamheten.

Slutligen må i detta sammanhang erinras om att chefen för handelsdepartementet, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande den 17 december 1954, tillkallat särskilda sakkunniga för att verkställa utredning och avgiva förslag i fråga om behovet av en fortsatt statlig priskontroll och grunderna för den prisreglerande verksamhet, som kan finnas erforderlig.

I skrivelse den 15 januari 1955 har *statens priskontrollnämnd* — under erinran att giltighetstiden för prisregleringslagen utgår den 30 juni 1955 — hemställt, att lagen skall givas fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1956.

Priskontrollnämnden har i sin skrivelse erinrat om att prisutvecklingen och den marknadsmässiga utvecklingen i övrigt under 1954 möjliggjort en fortsättning av den huvudsakligen under 1952 och 1953 inledda avvecklingen av den direkta prisregleringen på förnödenheter och tjänster. Inom den övervägande delen av näringslivet rådde därför nu fri prisbildning. Av förnödenheter och tjänster som inginge i det vid senaste årsskiftet slojade levnadskostnadsindex vore sålunda vid denna tidpunkt endast 12 procent föremål för direkt prisreglering om hyresposten icke inräknades. Inräkna-

des hyresposten uppginge procenttalet till 21. I början av 1954 hade motsvarande tal i levnadskostnadsindex varit 30 respektive 37 procent. Motsvarande beräkning baserad på det nya konsumentprisindex finge till resultat 15 procent direkt prisreglerande förnödenheter och tjänster, exklusive hyresposten och 24 procent inklusive denna post.

Nämnden uttalar, att erfarenheterna från föregående år ger vid handen, att behov alltjämt föreligger av att prisutvecklingen följes och att åtgärder vidtages i syfte att främja prissänkningar. Härvidlag anför nämnden följande.

Nämndens verksamhet under 1954 har i enlighet med gällande direktiv huvudsakligen präglats av strävanden att följa prisutvecklingen och främja prissänkningar. Prisövervakningen har bedrivits efter i stort sett samma linjer som tidigare och omfattat såväl produktions- som distributionsleden. Strävandena att genom förhandlingar med näringslivet och dess organisationer åstadkomma prissänkningar intensifierades under årets sista tre månader. Resultaten av prisundersökningarna och förhandlingarna ha efter hand offentliggjorts.

Prisundersökningarna förete sinsemellan avsevärda skiljaktigheter mellan olika branscher och handelsled. Inom vissa områden är prissättningen sådan att den skulle ha godkänts av nämnden vid fortsatt prisreglering. Inom andra områden åter synas alltjämt möjligheter till prissänkningar föreligga. Erfarenheterna ger sålunda vid handen att behov alltjämt föreligger av att prisutvecklingen följes och att åtgärder vidtagas till främjande av prissänkningar.

I fortsättningen erinrar priskontrollnämnden om att chefen för handelsdepartementet i årets statsverksproposition uttalat att det vore uteslutet att den tillsatta priskontrollutredningen skulle hinna avge sitt förslag i sådan tid, att det bleve möjligt att framlägga proposition i frågan till årets riksdag och att departementschefen vid anslagsberäkningen ansett sig böra utgå från att nämnden nästa budgetår kommer att bedriva sin verksamhet i samma omfattning som för närvarande.

Också enligt priskontrollnämndens mening borde den priskontrollerande verksamheten bedrivas efter nuvarande riktlinjer intill dess resultatet av förenämnda utredning föreligger. Å ena sidan borde sålunda en fortsatt avveckling av den direkta prisregleringen även i fortsättningen ske på varuområden där tillgången vore tillfredsställande och där en effektiv priskurrens kunde väntas göra sig gällande vid fri prisbildning. Även på tjänsteområdena borde möjligheterna till avveckling av prisreglering beaktas. Å andra sidan borde prisreglering återinföras på sådana områden där prisläget icke vore kostnadsmässigt motiverat. På områden där den direkta prisregleringen slopades borde — såsom hitintills — prisövervakning träda i stället.

Mot priskontrollnämndens beslut har ledamöterna *herrar Bergstrand, Gorpe och Verner-Carlsson* anmält reservation.

Med hänsyn till att frågan om fortsatt statlig priskontroll är under utredning och förslag i anledning av denna icke kan föreläggas årets riksdag vill reservanterna av beredskapsskäl icke motsätta sig den av nämndens

majoritet förordade förlängningen av prisregleringslagens giltighet. Reservanterna hemställer emellertid att förenämnda förordnande av år 1947 om tillämpning av prisregleringslagens huvudbestämmelser skall återkallas. Enligt reservanternas mening saknades för närvarande förutsättningar att med stöd av prisregleringslagen utfärda bestämmelser av för det ekonomiska livet så vittgående karaktär.

Rörande behovet av statlig priskontroll uttalas i reservationen bl. a. följande. Inom näringslivet rådde i dag med smärre undantag en fri konkurrens, som vore oförenlig med statlig priskontroll. Ett utövande av statlig priskontroll bleve gärna ett osmidigt och schematiskt verkande instrument, som lätt ledde till stelhet i det ekonomiska livet och till konserverande av prisrelationer, som icke är marknadsmässigt betingade och därmed till snedvridning av produktionen. Om likväl statlig priskontroll utövades, bleve densamma ett led i den allmänna politiken, föranledd av dagens ekonomiska situation. Enligt reservanternas uppfattning vore emellertid statlig priskontroll icke en väg, genom vilken man dämpade den nuvarande överkonjunkturen. Härför krävdes andra, generell verkande medel.

Departementschefen. I finansplanen till årets statsverksproposition underströk jag — på tal om de aktuella konjunkturdämpande åtgärderna — bl. a. betydelsen av priskontrollnämndens prissänkningssaktioner. Nedskärningen av otillbörligt stora marginaler i företagens prissättning framstode såsom ett självklart element i varje politik som avser att undanröja inflationistiska stimulansfaktorer i näringslivet. Jag erinrade i sammanhanget också om den nyligen tillsatta priskontrollutredningen samt framhöll att avsikten med denna utredning bland annat är att undersöka möjligheterna för den aktiva prissänkingspolitik, som det under förhandenvarande omständigheter föreligger behov av.

I avvaktan på resultatet av det pågående utredningsarbetet — och detta kan uppenbarligen icke föreligga i sådan tid att därpå grundade förslag kan föreläggas årets riksdag — torde den prisreglerande verksamheten få bedrivas efter i huvudsak de av priskontrollnämnden angivna riktlinjerna. Jag tillstyrker sålunda att prisregleringslagen även i år förlänges för ett år eller sålunda till utgången av juni månad 1956.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över ett inom finansdepartementet upprättat förslag till *lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303)*, av den lydelse *Bilaga*¹ vid detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Olle Lindberg

¹ Bilagan, som är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 7 februari 1955.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden LECH,
REGNER,
GÖSTA LIND,
regeringsrådet LORICHS.

Enligt lagrådet den 2 februari 1955 tillhandakommet utdrag av protokoll över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 21 januari 1955, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303)*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av byråchefen i finansdepartementet, kammarrättsrådet C. V. Åbjörnsson.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Harriet Stangenberg

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 feb-
ruari 1955.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Sköld, lagrådets den 7 februari 1955 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 21 januari 1955 remitterade förslaget till *lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303)*.

Föredraganden hemställer att förslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Sven Rydén